

Mánudaginn 30. október 1989.

Nr. 308/1987. **Ólafur Finsen**

(Jón Ólafsson hrl.)

gegn

protabúi Hraunhafnar hf.

(Atli Gíslason hrl.).

Launakrafa. Sönnun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðmundur Jónsson, Guðrún Erlendsdóttir, Hrafn Bragason og Þór Vilhjálmsson og Gunnar M. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 4. nóvember 1987. Hann gerir þær dómkröfur, að stefnda verði dæmt til að greiða sér 1.036.500,00 krónur ásamt dráttarvöxtum fyrir hvern mánuð eða byrjaðan mánuð svo sem hér segir: 3% af 20.000,00 krónum frá 1. janúar 1979 til 1. júní s.á., 4% frá þeim degi til 1. september s.á., 4,5% frá þeim degi til 1. janúar 1980, af 50.000,00 krónum frá þeim degi til 1. júní s.á., 4,75% frá þeim degi til 1. janúar 1981, af 100.000,00 krónum frá þeim degi til 1. júní s.á., 4,5% frá þeim degi til 1. janúar 1982, af 180.000,00 krónum frá þeim degi til 1. nóvember s.á., 5% frá þeim degi til 1. janúar 1983, af 405.500,00 krónum frá þeim degi til 21. október s.á., 4,7% frá þeim degi til 21. nóvember s.á., 4% frá þeim degi til 21. desember s.á., 3,25% frá þeim degi til 1. janúar 1984, af 703.500,00 krónum frá þeim degi til 21. janúar s.á., 2,5% frá þeim degi til 1. september s.á., 2,75% frá þeim degi til 1. janúar 1985, af 1.036.500,00 krónum frá þeim degi til 1. febrúar s.á., 3,75% frá þeim degi til 1. mars s.á., 4% frá þeim degi til 1. júní s.á., 3,5% frá þeim degi til 1. september s.á., 3,75% frá þeim degi til 1. mars 1986, 2,75% frá þeim degi til 1. apríl s.á., 2,25% frá þeim degi til 21. janúar 1987, 2,5% frá þeim degi til 1. apríl s.á., en með hæstu lögleyfðu dráttarvöxtum samkvæmt vaxtalögum nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefnda krefst sýknu af öllum kröfum áfrýjanda og málskostnaðar úr hans hendi fyrir Hæstarétti.

Málavöxtum er lýst í hinum áfrýjaða dómi. Eins og þar kemur fram, krefur áfrýjandi stefnda um laun vegna vinnu í þágu Hraunhafnar hf. árin 1978 til 1984. Samkvæmt skattframtölum áfrýjanda fyrir þessi ár hefur hann oftast reiknað sér ógreidd laun frá félaginu og talið þau fram sem inneign hjá því. Fram er komið, að áfrýjandi vann ýmis störf í þágu Hraunhafnar hf. á þeim tíma, sem hér skiptir máli.

Í máli þessu liggur fyrir endurrit úr fógetabók Reykjavíkur 29. nóvember 1982, þar sem tekin er fyrir beiðni Gjaldheimtunnar í Reykjavík um lögtak hjá Trolle og Rothe hf., en áfrýjandi kvaðst í réttinum vera aðaleigandi þess fyrirtækis. Þar var lagt fram ljósrit af reikningi til Hraunhafnar hf., sem nú er glataður, um laun að fjárhæð 170.400,00 krónur. Var hann undirritaður af áfrýjanda og samþykktur af stjórnarformanni Hraunhafnar hf., Gunnari Jenssyni. Áfrýjandi benti á til lögtaks þessa launakröfu sína á hendur félaginu, og var gert lögtak í henni. Samkvæmt þessu er sannað, sbr. 158. gr. laga nr. 85/1936, um meðferð einkamála í héraði, að Hraunhöfn hf. lofaði að greiða áfrýjanda ofangreinda fjárhæð sem laun, og er ósannað, að um málamyndagerning hafi verið að ræða eða að krafan sé fyrnd. Verður stefnda því dæmt til að greiða áfrýjanda 170.400,00 krónur með vöxtum frá birtingardegi stefnu, eins og í dómsorði segir. Að öðru leyti er fallist á það með héraðsdómara, að ósannað sé, að áfrýjandi eigi kröfu á hendur stefnda vegna launa.

Rétt er, að stefnda greiði áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem þykir hæfilega ákveðinn samtals 100.000,00 krónur.

D ó m s o r ð:

Stefnda, þrotabú Hraunhafnar hf., greiði áfrýjanda, Ólafi Finsen, 170.400,00 krónur með 27% ársvöxtum frá 22. nóvember 1986 til 1. mars 1987, 30% frá þeim degi til 14. apríl 1987, en með hæstu lögleyfðu dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga, nr. 25/1987, frá þeim degi til greiðsludags.

Stefnda greiði áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals 100.000,00 krónur.

Dómi þessum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 25. september 1987.

Mál þetta, sem var dómtekið 17. september 1987, hefur Ólafur Finsen, 6752-8476, forstjóri, Vesturgötu 50 A, Reykjavík, höfðað fyrir dóminum með stefnu, birtri 22. nóvember 1986, á hendur Hraunhöfn hf., 4327-5240, Reykjavík, til greiðslu skuldar vegna ógreiddra vinnulauna o.fl., samtals að fjárhæð 1.036.500,00 kr., auk vaxta og kostnaðar.

Hið stefnda hlutafélag var stofnað árið 1974 til að reka útgerð. Aðalhluthafar voru stefnandi og Gunnar B. Jensson. Félagið keypti m/b Björgvin, ÍS 301, og hóf útgerð skipsins um áramótin 1974/1975. Á árinu 1977 urðu eigendaskipti að hlutabréfum. Stefnandi seldi Gunnari og aðilum á hans vegum sinn hluta. Varð Gunnar við það aðalhluthafi og var kjörinn stjórnarformaður. Vélbáturinn Björgvin, RE 259, var þá eina eign félagsins. Hann var í lélegu ásigkomulagi og þarfnadist verulegra endurbóta. Hafði hann ekki verið gerður út um tíma, og ekkert varð úr útgerð hans eftir það á vegum félagsins. Á árinu 1977 til 1978 og aftur frá 1982 og fram á árið 1983 var unnið við viðgerðir á skipinu, sem var síðan selt og afhent 15. september 1983. Félagið keypti bátinn aftur á uppboði 28. nóvember 1984 og seldi hann aftur í desember 1984. Kaupin gengu til baka í árslok 1985. Báturinn var loks seldur Dreka hf. í Hafnarfirði árið 1986, en hið stefnda hlutafélag var úrskurðað gjaldþrota 10. apríl 1987.

Þegar stefnandi seldi hlutafé sitt, var hann búinn að semja um ísetningu á nýrri aflvél í bátinn. Í aðilaskýrslu sinni kvað stefnandi hafa verið um talað, að hann héldi sínu striki og hefði eftirlit með verkinu og bátnum áfram. Af stefnda hálfu er því haldið fram þvert á móti, að afskipti stefnanda hafi sérstaklega verið afþökkuð á árinu 1977 og að hann hafi engum kröfum hreyft fyrr en árið 1986; afskipti stefnanda, eftir að hann gekk úr félaginu, hafi verið í óþökk stefnda og fremur því til tjóns en gagns.

Málið var upphaflega höfðað til staðfestingar á löghaldi, en eftir að félagið hafði verið úrskurðað gjaldþrota, var fallið frá staðfestingarkröfunni.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefnda verði dæmt til að greiða sér 1.036.500,00 kr. ásamt 3% dráttarvöxtum fyrir hvern mánuð eða byrjaðan mánuð af 20.000,00 kr. frá 1. janúar 1979 til 1. júní 1979, 4% frá þeim degi til 1. september 1979, 4,5% frá þeim degi til 1. janúar 1980, af 50.000,00 kr. frá þeim degi til 1. júní 1980, 4,75% frá þeim degi til 1. janúar 1981, af 100.000,00 kr. frá þeim degi til 1. júní 1981, 4,5% frá þeim degi til 1. janúar 1982, af 180.000,00 kr. frá þeim degi til 1. nóvember 1982, 5% frá þeim degi til 1. janúar 1983, af 405.500,00 kr. frá þeim degi til 21. október 1983, 4,75% frá þeim degi til 21. nóvember 1983, 4% frá þeim degi til 21. desember 1983, 3,25% frá þeim degi til 1. janúar 1984, af 703.500,00 kr. frá þeim degi til 21. janúar 1984, 2,5% frá þeim degi til 1. september 1984, 2,75% frá þeim degi til 1. janúar 1985, af

1.036.500,00 kr. frá þeim degi til 1. febrúar 1985, 3,75% frá þeim degi til 1. mars 1985, 4% frá þeim degi til 1. júní 1985, 3,5% frá þeim degi til 1. september 1985, 3,75% frá þeim degi til 1. mars 1986, 2,75% frá þeim degi til 1. apríl 1986, 2,25% frá þeim degi til 1. mars 1987, 2,5% frá þeim degi til 1. júní 1987, 2,8% frá þeim degi til 1. júlí 1987, 3% frá þeim degi til 1. ágúst 1987, 3,4% frá þeim degi til 1. september 1987, 3,5% frá þeim degi til greiðsludags auk alls kostnaðar við lögghaldsgerð, er fram fór 10. nóvember 1986 hjá stefnda, og alls kostnaðar við mál þetta, ásamt málskostnaði samkvæmt gjaldskrá LMFÍ og/eða fram lögðum málskostnaðarreikningi.

Dómkröfur stefnanda sundurliðast þannig í meginatriðum:

Vinnuframlag 1978 til 1984	kr. 830.000,00
Útlagður bifreiða- og síma- kostnaður öll árin	kr. 83.000,00
Útlagður kostnaður vegna viðgerða 1982	kr. 75.500,00
Útlagður kostnaður vegna uppgjörs og skulda Hraunhafnar hf. við Ævar Guðmundsson hdl.	kr. 48.000,00
Samtals	kr. 1.036.500,00

Af stefnda hálfu er aðallega krafist sýknu og málskostnaðar samkvæmt gjaldskrá LMFÍ og málskostnaðarreikningi. Þá er krafist 100.000,00 kr. í tjónsbætur vegna lögghalds. Til vara er þess krafist, að stefnda verði aðeins gert að greiða stefnanda 50.000,00 kr. með almennum sparisjóðsvöxtum frá 29. maí 1986 til 4. desember 1986, en með dómvöxtum frá þeim degi til greiðsludags og að málskostnaður falli niður.

Stefnandi virðist reisa kröfur sínar að meginstefnu til á því, að hann hafi unnið fyrir stefnda og eigi rétt á launum fyrir. Hann vitnar sérstaklega í meginreglu 5. gr. laga nr. 39/1922.

Stefnda reisir kröfur sínar í fyrsta lagi á því, að allar kröfur stefnanda, sem kunni að hafa stofnast fyrir 22. nóvember 1982, séu fyrndar og niður fallnar fyrir tómlæti. Í öðru lagi telur stefnda ósannað með öllu, að ráðn-ingarsamband hafi stofnast milli hans og stefnanda. Þá er á það bent af hálfu stefnda, að kröfugerð sé áætluð, en styðjist hvorki við skráðar vinnustundir né önnur gögn. Bent er á, að báturinn hafi verið seldur haustið 1983, en að stefnandi reikni sér eigi að síður laun, að fjárhæð 250.000,00 kr., árið 1983 og árið 1984. Að því er ætlaðan beinan, útlagðan kostnað stefnanda varðar, bendir stefnda á, að stefnandi hafi ekki lagt fram reikninga, kvittanir eða önnur gögn til stuðnings þessum kostnaði. Þá telur stefnda, að lagaheimild skorti til að krefja um dráttarvexti, að minnsta kosti hærri en almenna sparisjóðsvexti.

Af hálfu stefnanda hefur komið fram, að hugsanlegt sé, að samnings-samband gerðarbeiðanda og gerðarþola hafi verið heldur laust í reipunum fyrst í stað, en er fram liðu stundir, eftir að fyrir lá beint og óbeint samþykki stefnda á vinnu stefnanda, verði að líta svo á, að samningssamband hafi myndast. Á það er bent, að 29. nóvember 1982 hafi verið lagt fram í fógetarétti Reykjavíkur ljósrit af reikningi stefnanda á hendur stefnda um launakröfu, að upphæð 170.400,00 kr., með árituðu samþykki stefnda. Stefndandi heldur því fram, að samningssamband hafi verið komið á þegar árið 1978 og haldist óslitið til ársloka 1984, svo að samkvæmt 3. gr. laga nr. 14/1905 geti krafan ekki verið fyrnd.

Við munnlegan flutning málsins var byggt á því af hálfu stefnanda, í samræmi við aðilaskýrslu hans, að samið hefði verið um það með aðilum árið 1977, að stefndandi ynni fyrir stefnda.

Stefndandi hefur gefið aðilaskýrslu fyrir dóminum, og vitni hafa verið leidd.

Gegn eindregnum andmælum stefnda og samkvæmt framburði vitnisins Gunnars Jenssonar þykir verða að telja ósannað, að jafnframt því sem stefndandi seldi hlutabréf sín, hafi verið svo um samið, að hann héldi áfram störfum fyrir félagið. Í þessu sambandi er vert að líta til þess, að engin starfsemi til tekjuöflunar var á vegum félagsins eftir þann tíma.

Ágreiningslaust er, að stefndandi fór fram á það við stjórnina árið 1980 að fá skriflegt umboð „til þess að sjá um, að báturinn yrði kláraður...“ Málaleitan þessari var synjað. Þykir þetta atvik mæla gegn því, að stofnast hafi vinnusamningur milli aðila í framkvæmd.

Síðari hluta árs 1982 vofði árangurslaust lögtak og gjaldþrot yfir stefnanda og fjölskyldufyrirtæki hans, Trolle og Rothe hf., vegna vangoldinna opinberra gjalda.

Að ósk lögmanns stefnda og stjórnarmanns varð að ráði, að stjórnarformaður stefnda áritaði með samþykki reikning, að fjárhæð 170.400,00 kr., sem stefndandi segir hafa verið jafnháan skattskuldinni. Var þetta gert í þeim tilgangi að hindra árangurslaust lögtak og gjaldþrot. Þessi sérstaki tilgangur þykir standa því í vegi, að viðurkenning þessi verði talin hafa þýðingu skv. 6. gr. fyrningarlaga, þar á meðal, að í henni hafi falist ótvírátt greiðsluloforð. Reikningurinn hefur ekki verið lagður fram, og benda öll atvik til, að samþykkið hafi verið gert til málamynda, auk þess sem ekki er vitað, hvort það var veitt fyrir eða eftir 22. nóvember 1982, sbr. 3. gr. fyrningarlaga. Samkvæmt þessu þykir stefndandi engan rétt geta byggt á samþykki þessu í málinu.

Á árinu 1982 kveðst stefndandi hafa lagt út fé umfram það, sem félagið átti, vegna viðgerða, samtals að fjárhæð netto 75.499,40 kr. Hann hefur ekki lagt fram neinar kvittanir eða önnur áreiðanleg skilríki fyrir þessum

greiðslum. Telur hann sig munu hafa afhent lögmanni (og stjórnarmanni) félagsins gögn varðandi uppgjör við Stálvík hf., þar á meðal þennan útlagða kostnað. Hann hefur ekki skorað á stefnda að leggja fram gögnin, og þau hafa ekki komið fram í málinu þrátt fyrir ábendingar dómarans. Ekki hefur komið fram með vissu, hvort útlát þessi urðu fyrir eða eftir 22. nóvember 1986, og verður því ekki talið sannað, að stefnandi eigi ófyrnda kröfu á hendur stefnda af þessum sökum.

Samkvæmt gögnum málsins virðist stefnandi hafa keypt ýmis tæki úr Sporði, RE, 30. júlí 1981, þ. á m. togvindu og stýrisbúnað. Stýrisbúnaðurinn virðist hafa verið notaður í m/s Björgvin, en togvindan mun hafa fylgt honum í sölu og endað í eigu Stálvíkur hf. til greiðslu upp í viðgerðarkostnað. Stefnandi samþykkti vixil, að fjárhæð 6.000,00 kr., til greiðslu fyrir þessa hluti, sem hann segir hafa verið gefinn út af stefnda. Vixilskuldina greiddi hann ásamt vöxtum og kostnaði 7. apríl 1983 með 16.630,00 kr. Hann hefur síðan bætt við á föllnum vöxtum og krefur stefnda nú um 48.000,00 kr. af þessum sökum.

Stefnandi öðlaðist aldrei vixilrétt á hendur stefnda. Hafi báðum aðilum þessa máls verið stefnt og þeir verið dæmdir til greiðslu vixilsins, hefur stefnandi ekki öðlast rétt á hendur stefnda með því að leysa til sín dómkröfuna, þar sem hann var sjálfur samþykkjandi, sbr. 49. gr. laga 93/1933. Hafi stefnda orðið skuldbundið vegna kaupanna, er krafa um greiðslu kaupverðsins fyrnd skv. 3. gr. fyrningarlaga.

Samkvæmt framburði stefnanda, sem styðst við vætti vitna, hefur hann í reynd á árunum 1977 til 1984 og jafnvel lengur haft umsjón með viðgerðum á bátnum og staðið í ýmsum snúningum vegna þeirra, útvegað fjármagn til endurbóta úr Fiskveiðasjóði og Byggðasjóði auk fjármagnsfyrirgreiðslu í Landsbanka Íslands, samið við skuldheimtumenn um greiðslufresti og frestun aðfarargerða, tekið þátt í umræðum við kaupendur um samkomulag vegna gagnkrafna og haft afskipti af sölutilraunum stefnda, m.a. með því að hindra, að sölutilraunir stjórnarinnar næðu fram að ganga.

Svo virðist sem stjórn stefnda hafi framan af látið sér afskipti stefnanda vel líka, en miður, þegar hann fór að vinna gegn sölutilraunum stjórnarinnar. Af framburði stefnanda virðist mega ráða, að hann hafi stefnt að því, að gert yrði við bátinn, svo að sem mest fengist fyrir hann og hægt yrði að gera upp við alla skuldheimtumenn, greiða sér fyrir ómakið og hafa einhvern afgang fyrir félagið. Þetta virðist ekki hafa tekist fyllilega, og telur stefnandi það stafa af því, að hans ráðum var ekki fylgt í hvívetna.

Ljóst má vera, að stefnandi getur engra launa vænst frá félaginu fyrir að vinna gegn löglegum ákvörðunum stjórnarinnar. Honum mátti að öðru leyti vera ljóst, þegar hann var að fórna tíma sínum og starfsorku í þágu félagsins, að hann hafði engan samningsbundinn rétt til launa. Stefnda

hafði öll tök á að annast hagsmuni sína sjálf, og þykir stefnandi með starfi sínu í þágu félagsins hvorki hafa aflað sér réttar til launa eða þóknunar úr hendi stefnda samkvæmt reglum um óumbeðinn erindrektur né á þann hátt, að ráðningarsamband stofnaðist í tímans rás. Á sama hátt þykir hann ekki eiga rétt til greiðslu fyrir símanot og kostnað við ferðir í þágu félagsins. Hins vegar verður ekki betur séð en ráðagerð stefnanda hafi verið vænleg til árangurs og að mat hans á getu kaupenda til að standa við skuldbindingar sínar hafi verið rétt. Gjaldþrot stefnda þykir ekki verða rakið til aðgerða stefnanda, heldur fremur til þess, að ekki tókst sem skyldi til um sölu á skipinu, og þykja þá ekki efni til að dæma bætur fyrir löghald, sbr. 24. gr. laga 18/1949.

Eftir atvikum þykir mega láta málskostnað falla niður.

Steingrímur Gautur Kristjánsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefnda, þrotabú Hraunhafnar hf., skal vera sýknt af öllum kröfum stefnanda, Ólafs Finsens.

Stefnandi, Ólafur Finsen, skal vera sýkn af öllum kröfum stefnda.
